

L'oratori musical del mestre Gònima

JOSEP PUJOL

Després de Josep Gaz, Manuel Gònima. Gaz i Gònima són dos mestres de capella de la Catedral de Girona, ambdós amb un ampli repertori i molt representatius dels diferents moments que van viure: Gaz, el final del XVII i la Guerra de Successió; Gònima, el llarg segle XVIII. En la música del primer ressona el vent del barroc, i en el segon les cordes del preclassicisme.

El grup Música Antiga de Girona ja van dedicar un disc a Gaz i, amb *Dolor y Amor*, ja és el segon que dediquen a Gònima (1710-1792), aprofitant el seu llarg i fèrtil mestratge a la Catedral, entre el 1735 i 1774. Aquesta vegada han desenterrat el seu únic oratori conservat en partitura, per subratllar així la pionera activitat del compositor en aquest camp. Amb l'esclaridor subtítol de «*Drama Sacro*», *Dolor y Amor* fou encarregat per la congregació giro-

nina dels Dolors a mitjan segle XVIII, i posa en escena quatre personatges i un cor per narrar els Dolors de Maria al Calvari: Jesús (el tenor David Hernández), Maria (l'alto Aniol Botines) i dos personatges innominats (el baix Pau Bordas i la soprano Elisenda Pujals).

El disc va ser enregistrat in vivo a l'Auditori de Girona el 2014, i des de llavors Música Antiga de Girona l'ha fet girar per diverses contrades, entre les quals Lleida, pàtria natal de Gònima. L'oratori exigia un canvi en la formació habitual del grup: més veus solistes i una corda més nodrida, també oboès i trompes. En aquest nou disc ja es nota positivament el relleu generacional en el camp de la música antiga, amb joves incorporacions provinents sobretot de l'Escola Superior de Música de Catalunya.

La música encara està lligada a la doctrina barroca dels afectes, i per tant aquests *Dolor y Amor* són els pols

Aquests *Dolor y Amor* són els pols temàtics expressius i contrastants que lliguen tot l'oratori

GÒNIMA, Manuel
Dolor y Amor.
Drama Sacro

Música Antiga de Girona
Girona, 2015.

temàtics expressius i contrastants que lliguen tot l'oratori en la seva successió de recitats, àries i cors, fins al punt que es personifiquen simbòlicament en dos dels personatges solistes: si el baix dona veu al costat amorós de la Passió, la soprano n'expressa el Dolor. Es podria haver aprofitat aquesta dualitat per donar més intencionalitat i contrast als tempos, per exemple. En aquest sentit, una direcció personal i creativa podria atorgar-los el segell propi que encara busca el grup, que va creixent en ambició i qualitat. Amb aquest esperit obert i renovat, la música antiga podria arribar-nos més nova que mai.

MURLÀ, Josep

De la fira del dibuix a «Olot Dibuixa, 1955-2015»

Patronat Fira del Dibuix Olot.
Olot, 2015.

Seixanta anys de dibuixos

JOAN SALA

Amb motiu de la seixantena edició de la Fira del Dibuix, el polifacètic i prolífic historiador olotí Josep Murlà i Giralt ha fet un llibre que en repassa els fets més rellevants. Aquesta fira sempre s'ha fet coincidir amb la ramadera de Sant Lluç, ja que aquest sant és el patró dels artis-

tes. El promotor de la primera edició va ser Ivo Pascual, el director de l'Escola Superior de Paisatge instituïda durant la Generalitat republicana i suprimida per l'estat feixista. La represa va venir als anys cinquanta, primer d'una forma senzilla, quasi humil, amb l'objectiu que uns artistes poguessin vendre al-

Una síntesi realment mínima

PERE BOSCH

Jordi Canal acaba de publicar la seva *Història mínima de Catalunya*; una síntesi que, tal com manifesta en el pròleg, pretén explicar-nos la història del nostre país «sense prejudicis, de manera despassionada i no lineal». Fa mesos que l'historiador olotí recorre els mitjans de comunicació espanyols per tal de combatre allò que anomena «els usos i abusos del nacionalisme català». Es tracta d'un objectiu perfectament respectable. Allò que resulta menys comprensible és que aquest combat el porti a caure en els mateixos vicis que pretén superar. En aquest sentit, Canal no ens ofereix, com a alternativa, una història rigorosa, sinó que es limita a substituir uns mites per uns altres. Intercanvia, per posar només alguns exemples, els mites de la bandera catalana o el compromís de Casp (a bastament superats per la historiografia) per uns altres, molt més contemporanis, que ha bastit la publicística de determinats partits, com ara el de la suposada majoria silenciosa o la teoria que la societat catalana actual està «més dividida i fracturada que en el passat»; una afirmació ben poc sostenible, sobretot si tenim en compte els conflictes que ha patit el nostre país i que ell mateix ressegueix a les pàgines precedents.

El problema no només rau en la substitució dels mites, sinó en un relat que constantment es veu trencat per uns canvis temàtics abruptes (es van alternant punts i a parts de temes absolutament diferents sense cap gràcia ni lligam) i per un devesall de dades que converteixen alguns capítols en un catàleg francament tediós. L'obsessió de l'autor per omplir el llibre amb dades i més dades arriba a nivells absurds, sobretot quan s'endinsa en l'etapa actual i es mostra obsedit a donar-nos a conèixer les seves preferències musicals, polítiques o, fins i tot, periodístiques. En aquest sentit, resulta molt il·lustratiu conèixer els únics periodistes que, a parer de Jordi Canal, mereixen ser citats: Antoni Puigverd, Javier Cercas, Joan Tàpia, Valentí Puig, Francesc de Carreras i Arcadi Espada. Tota una declaració d'intencions que ens permet descobrir quines són les fonts doctrinals de la darrera part del llibre, quan l'autor deixa l'ofici d'historiador i assumeix directament el de comentarista polític per explicar-nos la seva particular visió de la societat catalana actual. En aquest sentit, Canal no deixa cap govern dempeus i afirma que «la nacionalització de la societat, tant en les etapes pujolista i de Mas com en la dels tripartits, ha estat de gran pro-

gun dibuix que tenien mig oblidat en la carpeta, la tècnica emprada per tots els participants. Era una època en què no es venia quasi res, ja que les penúries econòmiques eren molt grans per a la majoria de la població. El dibuix resultava més fàcilment assequible que una tècnica pictòrica, i així va començar un mercat que ha arribat fins als nostres dies amb variacions puntuals que el temps comporta, tot i que en essència és el mateix. Es repassen els artistes que van portar el pes de l'organització

inicial, que van ser els que van ajudar a consolidar el mercat artístic, i també els que al llarg de tot aquest temps s'hi han incorporat, les noves generacions. Es comenten els esdeveniments més significatius a parer de l'autor, com la reiterada discussió de si calia passar la fira als caps de setmana o fer-la el dia del sant, com s'ha anat fent sempre. En els darrers anys s'han programat un seguit d'activitats artístiques populars sota el nom d'«Olot Dibuixa», amb les quals es brinda a la ciutadania la pos-

CANAL I MORELL, JORDI

Història mínima de Catalunya

Turner Publicaciones
Madrid, 2015
294 p.

fundit i els seus resultats expliquen, junt amb la crisi econòmica i social, la situació actual». En qualsevol cas, segur que la situació que viu el nostre país, es tingui la posició que es tingui, mereix una explicació molt més complexa i argumentada; i segur que tots plegats necessitem històries construïdes molt més des del rigor acadèmic que no pas des dels prejudicis ideològics.

sibilitat de participar-hi activament, en tallers per a totes les edats i aptituds; visites a alguns estudis, espais d'intimitat habitualment no freqüentables; projecció de dibuixos a la façana de la casa de la Vila i d'altres. El llibre comença amb uns records i vivències escrites pel crític Domènec Moli, i s'acaba amb un recull fotogràfic de tots aquests anys i les estampes que es reparteixen en la celebració de la missa que es fa als matins de Sant Lluc, fetes per diferents dibuixants participants a la fira.

El llegat de mossèn Pere Valls

JOAN SALA

Entorn de 1904 aquest clergue va instal·lar a la seva casa d'Olot un museu que «omple les habitacions dels dos pisos», segons la premsa gironina de l'època. Tot i que vivia habitualment a Barcelona freqüentava la seva població, on va reunir la seva important col·lecció. Durant tota la vida va anar recollint un variat conjunt d'objectes, ja que a més de pintures, gravats i estampes —la seva autèntica passió— tenia relleus, escultures, mobles, naips, ceràmica, vidre, ventalls, ferros, numismàtica, medalles i joies, entre una multitud d'altres objectes. És a dir, va reunir un típic gabinet decimonònic eclèctic i heterogeni. Tenia igualment una gran biblioteca, sembla que per sobre dels dos mil vo-

Durant tota la vida va reunir un típic gabinet decimonònic eclèctic i heterogeni

lums, amb temes d'història, ciència, literatura, arts i sobretot religió. Però fins ara es coneixia molt poca cosa de la personalitat d'aquest capellà, que els autors d'aquest llibre han resseguit amb una precisió extraordinària i alhora molt complicada, en vista de les poques fonts documentals de què disposaven. El seu tarannà díscol, juntament amb una carrera eclesiàstica poc normal, havien ajudat a deixar-lo mig en l'oblit. Fou ordenat el 1878 però només va exercir de capellà parroquial dos anys, en al·legar uns problemes de salut que no s'han acabat de documentar. Demana ser traslladat a Barcelona, on fa de capellà i de majordom-administrador de gent adinerada, com el marquès de Galtero, la comtessa de Samitier i Magdalena de Grau, persones amb les quals va iniciar el seu l'interès pel col·leccionisme.

S'estudien els diversos testaments que va fer, concretament cinc, i la donació de la seva biblioteca a l'església de Sant Esteve d'Olot i al Seminari de Girona, on també deixà l'extensa col·lecció que de fet va constituir el nucli essencial del Museu Diocesà. Els autors documenten el col·leccionisme eclesiàstic decimonònic al nostre país i finalitzen amb una aproximació als continguts de la col·lecció Valls, feina complexa, ate-

ALCALDE GURT, Gabriel; MIRALPEIX VILAMALA, Francesc
Passió col·leccionista. El museu-biblioteca de mossèn Pere Valls i Vilà (1848-1925)

Presses Universitaires de Perpignan, 2015

sa la manca d'un inventari. Els objectes provenien en part dels seus protectors i també per la compra d'un capellà que va assolir una bona posició econòmica i que se sabé moure en els ambients socials del seu temps. El llibre respon molts dels interrogants que hi havia fins ara i, com comenten els autors, és un primer intent de donar a conèixer la formació dels museus de Catalunya.

Els somnis de Claudina

BERTRANA, Prudenci
Tieta Claudina

Edicions de la ela geminada
Girona, 2015
234 p

MARTÍ CORTADELLAS

Claudina és una jove treballadora i delicada, que mira amb una placidesa acaronadora. En les primeres pàgines, Prudenci Bertrana no amaga l'admiració que sent pel personatge i no es cansa de lloar-lo. «Hauríeu sen-

Nedador, soldat, metge i esquerranot

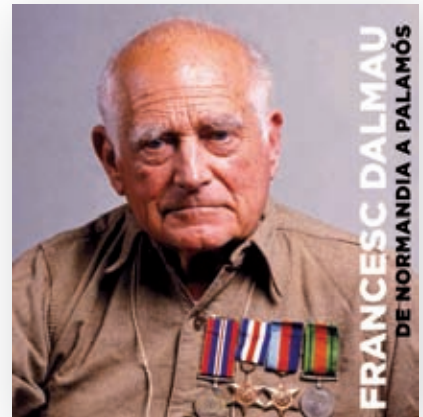
JORDI HOMS

Francesc Dalmau Norat (1915-2003) va ser un dels grans. La biografia que n'ha escrit Francesc Marco Palau, amb un estil àgil, ben documentat, destre maneig de les fonts i una prosa vibrant, ens pinta un personatge que, davant la destrossa general del país, que es va endur pel davant vides, hisendes, identitat i banderes, va saber entomar i, sense cedir ni un gram de dignitat ni tampoc vantar-se'n gaire, va restar incòlume i va acabar guanyant la partida. Per a un país on l'ocupació secular espanyola ha acabat produint dos tipus humans característics, l'aprofitat i el cínic, presentar aital fulla de serveis no és pas poca cosa.

La figura de Francesc Dalmau no s'entén sense la del seu pare, Laureà. Metge i polític, marca un fortíssim ascendent vital sobre el seu fill, que sembla talment disposat a perseverar més enllà de tota esperança per tal de no ensulsiar les aspiracions que la generació del pare havia posat en el futur. Arrossegat pel vent de la història, Francesc fa la guerra, s'exilia a França, i és empresonat al penal d'Algesires a la tornada, on pressent que no li esperes de bo. Llavors, el soldat català perdor de la República decideix canviar per fina força el seu destí i protagonit-

zar una fuga en solitari de pel·lícula, llençant-se a mar i arribant a Gibraltar nedant. Enrolat a l'exèrcit britànic, participa en el desembarcament de Normandia i, aquest cop sí, guanya la guerra. El redreç personal de Dalmau va ser guanyar la guerra amb els aliats, i és des d'aquesta perspectiva que va enfocar el trajecte de la resta de la seva vida: acabar medicina, retrobar-se amb el pare al Rosselló, tornar a Catalunya i formar una família. Dalmau es va sobreposar a la derrota del país amb la seva incontestable victòria personal.

Al lector actual, la prosa eficaç del biògraf Marco —que es limita a narrar els fets, sense excursos ideològics més enllà de la simpatia pel personatge— és inevitable que li provoqui un sentiment de cosa ja vista, d'actualitat revisitada: davant el sempitern embat espanyol, l'encomiable resiliència catalana. Dalmau, sota la seva aparença bonhomiosa, era un home de ferro colat: «Tenim al davant un país que ens té ocupats», «el pacte UCD-PSOE de concertació autonòmica és un acord clarament anticatalà, encara que ho maneguïn a la seva manera per fer-nos veure garses per perdius», va dir, sobre l'encaix amb Espanya, i «el partit reformista farà el paper de qui vol ser

MARCO PALAU, Francesc
Francesc Dalmau.
De Normandia a Palamós

Fundació Josep Irla
i Ajuntament de Palamós, 2015
239 p.

redemptor en una casa de mala nota», sobre l'Operació Roca. En aquest sentit, la generació dels vells republicans catalans que tornaven de l'exili com Dalmau no van trobar el seu espai en la nova Catalunya autonòmica més enllà de l'irredentisme. Deien coses que semblaven velles, en un país desmemoriat que es pensava que ho començava tot de cap i de nou. Ara ens adonem que tenien raó i que sabien, de llarg, de què parlaven. Dalmau, un cop més, va saber surar i tornar a guanyar, esdevenint diputat i més tard alcalde, tancant el cercle històric —tant personal com col·lectiu— iniciat pel seu pare, i donant una lliçó impagable d'humanitat, de política i de país.

tit, a prop d'ella, el desig de besar-li les mans». Potser és per això que, el 1929, va decidir rescatar aquesta obra de l'oblit i va abillar-la amb una nova forma. El text primitiu, *Ernestina*, havia estat escrit en castellà el 1910. Més tard, Bertrana n'havia fet una adaptació teatral. I cap de les dues obres no havia tingut gaire bona acollida. *Tieta Claudina*, d'altra banda, també va passar desapercibuda i des de la seva publicació només s'havia reeditat una sola vegada.

Tanmateix, l'obstinació de Bertrana per pintar Claudina amb els colors que mereixia demostra que el personatge va perviure durant molts anys en el pensament de l'autor. En el seu taller, somiava la pell blanca de la jove modista, en sentia el perfum de les mans enfebrades i n'enyorava la profunditat de la seva ànima bondadosa. I va lluitar, potser amb la mateixa sensació d'ofec que el personatge, contra un ambient que no el comprenia. Perquè les pàgines de *Tieta Claudina* no

són sinó la història del combat que la protagonista du a terme per mantenir vives les seves il·lusions. Els somnis ardents sota la mirada d'una germana freda i buida i d'una mare que pel seu desig d'opulència no dubta a aixafar la seva filla més frangible. Però aquesta falta d'eurítmia amb l'entorn és precisament allò que fa que Claudina embelleixi. Perquè la seva dissort n'accentua la delicadesa. I potser això va ser també el que tant va captivar Bertrana.

De la foscor de la cova a una esquitxada de color

XAVIER CASTILLÓN

En la seva línia habitual, força aliena a les celebracions i als autohomenatges, el grup banyolí Kitsch va commemorar l'any passat el trentè aniversari de la seva fundació de la manera menys previsible possible: amb la publicació del primer disc homònim de *Kitsch a la Cova*, un nou projecte presentat oficialment al festival (a)phònica 2014 i sorgit de la suma de dues entitats que s'han seguit mútuament la pista des de fa molts anys, com ànimes bessones al mig de la foscor més inquietant i inspiradora. D'una banda, hi havia el nucli fundador de Kitsch, format per Lluís Costabella (veu, guitarra i programacions) i Joan Pairó (baix i veu); de l'altra, Mon a la Cova, que va ser cantant del grup barceloní Casual, una memorable raresa que, durant la primera dècada del nou mil·lenni, va defensar sense gaire competència el petit reducte del rock gòtic en català. Kitsch havia estat una inspiració i un referent ineludible per a Casual, i tots dos grups tenien les seves arrels en el postpunk més inquietant des de Joy Division, Siouxsie and the Banshees i els primers The Cure als grans apòstols del rock gòtic o sinistre, com ara Bauhaus i The Sisters of Mercy: no per casualitat el debut de Kitsch a la Cova inclou una versió del clàssic «She's in parties» dels primers i una altra de «First and last and always», la cançó que donava títol a l'àlbum de debut dels segons.

Enregistrat, mesclat i produït al Santuari de Banyoles, autèntica «batcova» o laboratori sonor de Kitsch, el disc es completa amb diverses relectures de temes de Kitsch («Hora fosca», «Abús», «El titella», «Final») i de Casual o Mon a la Cova («Gris», «Pàtria blues»), però també cançons inèdites com ara «Joia», «Rosa Rosari» i «Traspàs» («Travesso el llac dins d'una barca podrida i sé que necessàriament m'enfonsaré. No arribar és no viure contí-

nuament tocant el fons»), que malgrat les imatges de dolor transmeten una estranya vitalitat. Dels tres temes nous n'han fet els respectius videoclips Martí Pellicer, Pol Robles i Marc Martí, implicats en el projecte per amor a la música de Kitsch, dins i fora de la cova. Un ratpenat és la imatge que, des de la portada, sintetitza l'ànima d'aquest projecte amb perspectiva de futur, que juga amb les veus complementàries de Costabella i Mon a la Cova, la solidesa d'una guitarra i un baix ben compenetrats, i unes programacions electròniques que, també en el directe, deixen de banda la bateria, tot i que en el disc la toca en quatre temes Jordi Farreras, titular de Kitsch des del 2007. Després de trenta anys en les trinxeres, Kitsch a la Cova és un nou repte per a Kitsch en la seva trajectòria aparentment sense final, sempre al marge de les vanitats mundanes del rock'n'roll.

De manera gairebé simultània a la publicació de *Kitsch a la Cova* i també dins dels límits temporals del 30è aniversari de Kitsch, els seus intrèpids seguidors reunits a Facebook sota l'etiqueta Kitschfans, sempre amb Narcís Torra al capdavant, han publicat *Eskitschada*, el segon disc col·lectiu de tribut al grup, després d'*Eskitschofrènia* (2013). A diferència d'aquest últim, i fins i tot creant un curiós joc cromàtic amb la negritud de *Kitsch a la Cova*, *Eskitschada* és un disc que aposta per altres colors més variats i vius, ja des de la portada: una dotzena de grups d'arreu dels Països Catalans han versionat una nova tanda de clàssics de Kitsch, alguns de manera més canònica, però altres portant les cançons dels banyolins a una dimensió desconeguda, com ho fa Copa Lotus, guanyador del concurs Sona 9 2013, amb «Hereus», reconvertit al *country-rock*, en una línia semblant a com Tres afronta «Art de traïr», sense traïr l'essència de les cançons; i a l'altre extrem,

KITSCH

Kitsch a la Cova

(La Dalla Records, 2015)

Kitsch

Eskitschada

(Kitschfans, 2015)

Senyor Feliu porta «Cap quadrat» al tecno-pop de manual. Responent a una convocatòria feta a través de Facebook, també van voler mostrar el seu respecte a Kitsch altres grups i solistes com ara FP, Sue Gere, Morelands, Bye Bye Pedro, Mercè Subirachs, Men of Russia, Triple, Marc Clos i Sicran, el projecte de Narcís Torra a l'altre costat del mirall. Per acabar, una «Inèrcia» tocada al piano per Marta Pintó (Fusa 16), ben amagada en la pista 30 del CD, quan ningú ja l'espera, per recordar que Kitsch ha fet 30 anys i cal celebrar-ho, per ells i per nosaltres.

Educar en femení

DAVID PUJOL I FABRELLES

Un llibre valent i necessari. Valent perquè fàcilment pot ser polèmic, i necessari perquè recupera de l'oblit noms de la nostra pedagogia que, malauradament, són encara poc coneguts. És, tal com explica el coordinador de l'edició —el professor Joan Soler—, un llibre coral, redactat per 26 estudiosos, que explica l'evolució de l'educació a Catalunya al llarg del segle XX a partir de la trajectòria, l'experiència i les aportacions de vint mestres i/o pedagogues que, des de llocs i posicions diferents, han afrontat el repte de renovar l'educació.

El volum és una de les diverses iniciatives que l'Associació de Mestres Rosa Sensat, editora de l'obra, va preparar l'any passat per tal de celebrar el seu 50è aniversari. Recordem que aquesta associació fou creada el 1965 amb un primer objectiu d'ajudar els

GUARDIOLA, Josep; SITJÀ, Ramon
Ramon Sitjà, història del bàsquet a Girona

Ajuntament de Girona, 2015
Girona, 2015. 230 p.

Els orígens del bàsquet s'han de situar als Estats Units el 1891. Va tardar tres dècades a arribar a Girona. A finals dels anys vint es van fer els primers partits al col·legi dels Maristes. Les dècades següents, el bàsquet es va anar escampant per la ciutat. El llibre es nodreix dels records i del testimoniatge d'un històric del bàsquet gironí, Ramon Sitjà.

mestres titulats a tenir més formació. La iniciativa va sorgir de mestres de les escoles creades als anys cinquanta i als primers seixanta, que veien la necessitat d'aquesta formació. Precisament, tal com assenyala Irene Balaguer en el pròleg, les vint dones d'aquest llibre comparteixen amb l'Associació la voluntat de servei a l'educació dels infants i joves.

El llibre combina noms coneguts —Marta Mata, Rosa Sensat, Maria Teresa Codina, Pilar Benejam, Maria Novell...— amb d'altres que no ho són tant —Teresa Mañé, Maria Solà, Montserrat Castanys, Dolors Piera, Pepita Casanellas...— i inclou dues gironines destacades: Anna Rubiés, filla del Port de la Selva, i Maria Antònia Canals, gironina d'adopció. Aquesta darrera —especialista en el mètode Montessori i en la didàctica de la matemàtica— ha estat biografiada per Xavier Besalú, professor de la Universitat de Girona, responsable de publicacions de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i un dels impulsors del llibre.

Només un apunt final. M'hauria agradat que s'hagués inclòs a la llista de persones biografiades la mestra reusenca Cèlia Artigas. Sé que el seu nom era a les llistes que es van anar fent mentre es gestava el llibre. No entenc per què finalment el seu nom no hi apareix. La vaig poder tractar, en un parell d'ocasions, abans de morir. Era una mestra excepcional, absolutament vocacional. Deia que s'havia de posar l'ànima en la feina. Coneixia, entre d'altres, l'obra de Friedrich Fröbel, Ovide Decroly, Maria Montessori i Anna Rubiés, amb la qual havia treballat. L'influx més important l'havia rebut, però, de l'Escola Normal de la Generalitat, que tenia professors de la talla de Cassià Costal, Pau Vila, Alexandre Galí i Artur Martorell. Però és el que dèiem en començar: que sigui un llibre fàcil de criticar no li treu cap mèrit, al contrari.

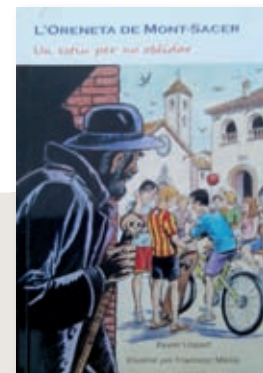

SOLER MATA, Joan (coord.)

Vint mestres i pedagogues catalanes del segle XX

Associació de Mestres Rosa Sensat, 2015

398 p.

LLOPART, Xavier

L'oreneta del Mont-Sacer

Tartaruga edicions
248 p

Amb aquesta primera novel·la juvenil adreçada a lectors majors de 10 anys, Xavier Llopart reivindica els estius de la infància i l'adolescència en un entorn rural en què quatre nanos viuen les aventures pròpies de l'edat. S'hi barregen alguns misteris de bruixeria, la descoberta de l'amor i alguns episodis de la història recent.